

Jelentés Füzesabonyból

„Füzes-Abony nagyközség Heves vm. egri járásában (1891) 4116 magyar s túlnyomóan kat. lakossal; posta- és távírdahivatal van benne s vasúti csomópont (az Eger felé vezető szárnyvasút kiinduló pontja).”

(Pallas Nagy Lexikon, I. kötet, 1893)

„Füzesabony nagyközség Heves vm. egri járásában (1910) 5372 magyar lakos, vasúti csomópont a budapest—miskolci vonalon (elágazással Eger és Debrecen felé); posta- és távírhivatal, telefonállomás. Nevezetesek prehisztikus leletei; környékén a Csörsz-árka nyomai látszanak.”

(Révai Nagy Lexikon VIII. kötet, 1913.)

1.

A népdal szerinti búsongó katona, aki a majlandi harminkettő helyett inkább nézné a nagy-abonyi két toronyt, nem Füzesabony után sóvárogott, hanem a történelme folyamán hol Pest, hol Szolnok megyéhez tartozó Abony után. A „történelmi hűség kedvéért” jegyezzük ide a harmadik Abony nevét, lévén ilyen is, — Pozsony megye alsócsallóközi járásában.

Múltjából Hevesnél nem sok megye tud több kutatási anyagot fölmutatni. Gondoljunk itt az Akadémiai Kiadó-gondozta három testes kötetre, a *Heves megye műemlékei-re*, Eger még mindig kiapadhatatlannak látszó múlt-forrásaira, Soós Imre *Heves megye községei 1867-ig* című munkájára.

Széles kapuk tárulnak e munkákban — annyi között — Füzesabonyra is, az elsőként hivatkozott mű II. kötetében Voít Pál tollából. Segédletükkel rövid visszajelentés az abonyi múltba.

Az öregdombi, szikszópusztai ásások aggályt előző hitellel igazolják, az újkőkortól folyamatosan élt ember ezen a tájon. A Nemzeti Múzeum kincsei a bronzleletek, melyeket még 1886-ban ástak itt elő. Oklevélben Obon már 1261-ben előbukkan. A jelentéktelen falvaszka (még 1550-ben is csak 12 házaz férfi lakja) előbb az egri püspökségé, majd érsekségé. Mint fölvenulási terep s elöcsatározási színtér Eger-vár ostrománál elpusztul, kisvártatva azonban újranevesül. Mindhiába. Nomen est omen. S a kegyetlen nomen itt a török. Midőn Dobó után e „gaz nácio”-nak sikerül befészkelnie magát Eger várába s érkezési seregük Bécs alatti megveretésének híre, az aggodalomnak s a bosszúnak megint csak áldozatul esik: 1686-ban teljesen elnéptelenedik a falu, hogy — ezúttal már Abon néven másfél évtized múltán ismét talpraálljon. De mivére?! Rákóczi Pro libertate föliratú zászlója mögött ide a „mirigydöghalál”, a pestis vonul s a lakók meghalnak, vagy elmenekülnek. „Alig maradt 15 ekésjobbágy” — olvassuk. Három évtized s Abon újfent lakott település. A török óta származásban, eredetben annyiszor kicserélődött népesség konokul berendezkedik a tartós életre. Micsoda boldog korszak! A határ ostromlat, dúlók, parcellák nincsenek, ki-ki a (szabad foglalás) jegyében szánt-ve! Hamisítatlan aurea aetas...

Templomot emelnek Keresztelő Szt. János tiszteletére — még találkozunk vele körszótánkon — s pécsettére is szert tesz a falu. Íme a pécsetté leírása: „Élvele lefelé fekvő ekevas, felette fűszál és a nap sugarakkal”. A pécsetté körirata: „Füzes Abony 1744”.

Falukép 1799-ből: már van kocsmá, mézszárszék, malom, juhászház, kántorház, gazdatiszti lak, hajdúház... Sőt utóbb még fogadó is épült Füzes-Abonyban. S erre nem kevésbé megbízható s kitűnő tanúnk van, mint Petőfi Sándor. Hívjuk őt útikalauznak, baráti levele alapján.

1847. május 4-én Pesten keltezett s Kubinyi Rudolffhoz írott leveléből: „A napokban utazom, de még magams tudom, merre? mert egy levelet várok, mely lépteime intézni fogja. Azonban e kettő közül lesz egyik a utam: vagy egyenesen Szatmárba, vagy felétek Zemp lenbe...”

Eldől a kérdés. Még mindig Pesten, május 8-án Kerényi Frigyesnek küldött leveléből: „A napokban indulok Szatmár felé, hol egy pár ölelő kar s talán egy pár ölmösbot vár.”

II. levél Kerényi Frigyeshez:

„Füzes-Abony, május 13., — 1847. — Ténnap délután vitte szállásomról holmimat a Fejér hajó fogadóba. Ignác barátom és illetőleg szolgál. ... Az éjet a fogadóból töltöm. Ma jó korán... belépett egy piszkos pincér szobámba, tudtomra adni, hogy készüljek. Egy órane-gyed múlva föltelepedtem a szekérre. Utításaim máj-főnn ülték: ... egy borkereskedő zsidó, egy erdélyi szász kalmár, egy lengyel katonatiszt, s egy tót születésű pápista pap, csinos fiatal hűgával... aminek vallja tisztelendő uram a hölgyet... Gyönyörű kompánia!... Már elhagytuk Gyöngyöset, elhagytuk Kápolnát, midőn egyik-másik utítással beszélde kezdtem ereszkedni... — Késő este értünk ide Abonyba, hol az éjet töltjük. A fogadóban csak két szoba van; az egyiket én, a szász és a lengyel foglaltuk el, a másikat pedig tisztelendő úr szeretetre méltó hűgával. Jó éjszakát, jó mulatást kívánok!”

Füzesabony-járási vonatkozása miatt érdemes még ideiktatni a Kerényihez intézett III. levél egy passzusát, mely a következő napon, 14-én Debrecenben kelt: „Füzes-Abonytól, hol a múlt éjet töltöttem, egy nap alatt értünk ide Debrecenbe. Napkeltekor már Poroszlón voltunk, melyet a Tisza különösen kedvel, mert gyakran kilátogat hozzá; nem róstellí a nagy utat. Most is ott tisztelkedik. A fogadótól jobbra-balra tenger láttunk, melyben nyakig úsznak a fák, mint valami szerencsétlen hajótörést szenvedők...”

1847-ben tehát nemcsak Füzes-Abonyban, de Poroszlón is volt fogadó. Petőfiének eliheltjük.

Olvasom a tréfás, szójátéknak tetsző megfogalmazást „Füzesabony Heves megye legdélibb járásának legészakibb csücskében fekszik.” A világból nézvést pedig az Alföld s a Bükk-hegység „kapujában”, a Laskó-patak s az egri Molnár-árok között. Összterülete 8056 katasztális hold, azaz 4637 hektár. Ebből belterület 871 hold. Határterülete alatta marad járása nem egy községének, megelőzi Besenyeótelek, Újlörincfalva, Sarud, nem is szólva Poroszlóról, mely tízezer hektárával a duplájánál is nagyobb területen fekszik, mint Füzesabony. Határai délen Dormánd, keleten Szihalom, északon Maklár, nyugaton Kál, délkeleten Mezőtárkány, északnyugaton pedig Kerecsend. Határvonalain tehát meglehetősen sok szomszédközségi, „bebíró” érdekeltége van.

Füzesabonyt településrendileg a statisztika így tagolja: központi belterület, Kerecsendi út, Mátra vidéki Féművek és Pusztaszikszó. E „külső” belterületi részek a rendszeres autóbuszjáratok révén szoros egységet képeznek a központi belterülettel.

A Tiberis menti városalapítás óta a folyópartokat szívesen népesítették be városok és falvak. Nemkülönben az országutakat mentén s legfrissebben, 1825-től, hogy Stephenson föltalálta a gőzmozdonyt, a vasutak környéket is. Ha nem is keletkezés-, de fejlődéstörténetében a vasút Füzesabony életének legjelentősebb szakasza. Hírt, nevét a világban vasúti gőcpont-jellegének köszönhette. Tegyük hozzá: jó ösztönrel s tisztánlátással ezért a község is celekedett. A vasúti csomópontot a népe-ség, fejlettebb Mezőkövesdre akarta vinni az állami kassza. Leváltári anyag a bizonyíték, hogy a mezőkövesdi szűk látókörű képviselőtestület „Födét nem kunk!” felkiáltással leszavazta a tervet, amikor a vasúti céljaira a kisajátítás szóba került. Bezzeg a füzesabonyiak szívesen adták földjüket az egri, majd debreceni pályára alá.

Mennyiben bír jelentőséggel ma a gőcponti szerepkör? Akadnak, akik a közúti közlekedésnek és szállításnak egyenesen nagyobb jövőt jósolnak, mint a vasútinak. Néhány szárnyvasút leállítás országunkban is ezt a tendenciát sejteti. Mások a vasút megdönthetetlen előbbségére esküsznek. Olcsóbb, biztonságosabb, mondják, általában így igaz. Személyi forgalomnál is mérhetőenül kényelmesebb, mint az autóbuszi ülőprés.

S Füzesabonyban? Az egri vonal villamosítása óta közvetlen az összeköttetés a főváros és a megyeszékhely között. Ellenirányba, Miskolc felé Egerből mérsékelt az utazási érdek. Az Abonyból döcögő vonat két-két és fél órára uti idejével a délibáb révedező messziségébe dobja Debrecen. (E vonal haszna inkább a helyközi forgalom bonyolítása: Poroszló, Tiszafüred, Óhat-Pusztaköcs, Hortobágy, Balmazújváros között ingázó munkabájárók, vásárra, boltba ügyevők utaztatása.)

Egernek a múltban pítvara volt Füzesabony, az-e még, s ha igen, marad-e a jövőben is? A múltat idézve írtam azt az ímént? Több volt annál: „purgatóriuma” az egri „mennysországnak”. Pusztán ennek érzékelése kedvéért legyen szabad személyes példával szolgálni. A hajnali fővonali vonatok elcsatogása után kö-lő egy órát kellett az abonyi állomáson várakozni, míg a döcögőtől s kiindul a hatvani „helyi vonat” Eger felé. Három év alatt naponként bejáró joghallgató mivoltomban jó pár száz órát vett el (vett el? — adott!) tölem. Együtt utazó kollégáimtól még az éjszaka fanyar le-gőjét őrző vasútállomás, annak is a 2. osztályú vágótermből nyíló folyósórészre, ahol már engedélyezett volt a dohányzás. Ő, a várakozásnak mily boldog órái lettek ezek, évődés, lánymustrálgatás mellett még gyorsan is röpültek a percek, kivált, ha a római jog szabá-lis szabályozásait fejtegető kitűnő professzort utazó-sa „Nota bene, uraim, a doktrína kedvéért...” beve-tető után döltek a viccek. A nem mindig legépülete-bebek.

Később — hogy elmaradt a naponkénti találkozás — változott a kapcsolat az a füzesabonyi állomással. A vonatablakból rápillantva még mindig éreztem: a közös múlt jogán összetartozunk. S hogy megadatott pár metropolisz pályaudvarával is a találkozás, — az is ide közelített vissza. Az impozánsnak is bízárt mondható méretek mellett is van valami pótolhatatlanul familiáris az itteni hangulatban. Mit sem von le ennek értékéből

— csak fáj —, hogy a falura szolgáló ajtót kilincs hiányában a be- és kilépéstől függően csupán taszítani vagy rántani kell. Hogy már kinn, a falról hiányzik a vakolat, a valamikor téglalap alakúra kiképzett falborítás helyén a vöröstéglaik is csorbultan nézik a vigasztalan őszi koradélutánt.

Aki azonban nem szemlélődni, hanem étkezni, iszo-gatni, vagy vásárolni akar, bízárt teheti, benn resti, künn kisvendéglő, ABC- és Nagyáruház, péküzlet, pe-csenyesütő s tán még egyéb is a térré öblösödő Rákóczi út elején.

Személyes kifogásom nincs az árkok ellen, sőt szere-tem őket, gyermekkori kalandozások színterére emlé-keztet, de bizonyára akad, aki, enyhén szólva, korsze-rűtlennek tartja, hogy az utca mindkét oldalán — árkok fut. Jó, nincs pénz az eltüntetésére, vagy az általános településképhe beleillik.

Akad azonban, ami nem pénzkérdés — s nem is fa-luképi — s mégsem lehet eltűntetni. Az Állami Bizto-sító Casco-népszerűsítő reklámját a falról: szerföltött rö-vid kombiné-trikószőrű öltözkében a valóságosnál na-gyobb méretű delfnő „terpeszállásban” ígéri a mit sem sejtő járókelőt, miközben ölbehullatott kezében néhány szál virágot szorongat. Az ujjak a legkritikusabb teszt-rész fölött fogódnak.

Íme, az állomás épületéből kilépő első, hirteleni be-nyomások. Később visszatérünk a most megszokadt séta folytatására.

*

Voít Pál Füzesabony településjellegét szakszerű sza-batossággal így írja le: „Az Eger és Laskó patakok között, vasúti csomóponton fekvő, összetett típusú te-lepülés, keresztutacs központtal és hatalmas részletekkel a déli széléhez közel emelkedő templommal.” A templom elhelyezkedése kétségtelenné teszi, hogy Füze-sabony ősi magva itt volt s a vasúti fővonal megépítése után innen nyújtózott be a mai központba.

A Megyei Tanács 6/1972. (III. 31.) számú határozatá-val a már 1970. január 1. óta nagyközségi rangú Fü-zesabonyt kiemelt alsófokú központ (KAK) kategóriába sorolta. (Ilyen szerepköre van a járásban még Kálnak is.)

Ez év január 1. óta államigazgatásilag Dormánd is Füzesabony-Nagyközségi Közös Tanácshoz tartozik. Ami azt jelenti, hogy minden „közügyét” Abonyban intézik s a lakosság ügyintézésének megkönnyítésére bizonyos meghatározott napokon hetenként fogadóórákat tartanak.

Füzesabony kiemelt alsófokú központi szerepköréből következik, hogy az alább felsorolt, vonzáskörébe tar-tozó községek ellátásáról, szolgáltatási és kulturális igényeinek kielégítéséről is gondoskodik. Ezek a községek: Szihalom, Mezőszemere, Egerfarnos, Mezőtárkány, Besenyeótelek és Sarud.

Tájékoztatásul folytassuk a lecke-fölmondást: 1783-ban 152 lakóház volt Füzesabonyban. — 1970 január 1-vel 1921 lakóházban 2076 lakást írtak össze. (Ekkortól a tömbszerű építkezési forma következtében nem célszerű többé lakóházakról beszélni, hanem csak lakásokról.)

Az utóbbi években 50—60 lakás épül s vízgázalá-dásunk idején a lakások száma egész pontosan 2604. „Túl-jó” ez a szám? Egy lakásra ugyanis 2,8 fő jut. Tehát a férj és feleségén kívül 0,8 gyermek vagy szülő...

A villanyhálózat a település egészén „naprakész”. Szinte minden lakásban van villany, a nagyközséget 430 közvilágítású lámpa, fő utcáját mintegy 2 kilométer hosszan ostornyeltes higanygőzlámpa világítja éjjelen-ként.

Viztornyá 46 és fél méteres óriás 500 köbméter térfogattal s annak idején, a hetvenes évek elején három millió forintba került. A vizet valamennyi utcába bevezették (nem csekély nehézségek árán a telepre!), be, szinte minden házba, lévén a vezeték jelenlegi hossza 41 293 folyóméter! S a háztartásokon túl előfeltétele a megfelelő vízmennyiség az iparfejlesztésnek is. A szennyvízcsatorna-hálózat bővítendő lenne, mindössze 4828 folyóméternyi, de szinte teljes a település járdásítása s portalaníttattak a főbb közlekedési utak.

S most a megszakított szemlélődő séta folytatása előtt tükörkép: vagyis milyennek látja önmagát Füzesabony:

— A vasúton átutazó számára a millennium éveiben épült vasútállomás legalább kisvárost sejtet...

— A Budapest—Miskolc vasúti főútvonal a települést két csaknem egyenlő nagyságú részre osztja. Az összekötöttet a településrészek között közel három kilométeres kerülővel közúti felüljáró s egy — az állomás mellett épített pályatest feletti gyalogjáró biztosítja.

— A lakosság ellátására hivatott különféle intézmények — a település fejlődése folyamán — külön-külön a faluban és a telepen egyaránt létrejöttek.

— A nagyközség központja ugyanakkor egyértelműen falu, ahol a területi feladatokat ellátó intézmények, hivatalok települtek.

A vasútállomásról kijövet a Rákóczi úton, a település tengelyén haladunk tovább. Ebből nyílik a Széchenyi út s egyáltalában minden út. S nem utca. Füzesabonyban nem láttam utcát, csak utat.

Hívjuk segítségül a jó értelmező szótárt. Eszerint az út: nagyobb, forgalmas utak nevében található, pl. Rákóczi út. Már mint Budapesten. Az utca pedig: x városban, falun kisebb közlekedési útvonal. Budapest szívében az V. és VI. kerület értékében aligha fokozza le a Pilvax- és Anker-köz (értelmező szótár: kis keresztutca), Füzesabonyban azonban a mintegy tucatnyi lakóházat számláló „közlekedési útvonal” nem köz, még nem is utca, hanem út.

Füstölgesmet véglegesen az űzi el, hogy Mátyás királyról elnevezett útra is lelek. Tetszik ez az egyértelműség, oly mértékben, ahogy lever a közeli Mezőkövesd bánásmódja az egyik legjelesebb magyar uralkodóval. Hévvél eredeztetni ugyanis e település ősi s vissza is szerzett városi rangját tőle, a róla elnevezett utca azonban csak Mátyás, holmi „demokratizálási” hajlamból a király szót elhagyva s válik így a nyolc-tíz férfi utóneves utcák egyikévé. Bizony, nem „igazságos” az effajta névcsonkítás...

Benn, az állomás szomszédságában egy csomóban minden, amire szüksége lehet a vidékről is itt megfordulónak. A tanácsi szerveken s kereskedelmi egységeken túl a rendőrkapitányság, OTP, szemben vele a takarékszövetkezet, a művelődési központ, mozi, posta. S köztük-köröttük a századfordulón és még korábban épült házacskák. Itt van a találekonyásra valló, ígéző és analitóló nevű Amor presszó. A bújtogató tekintetű Casco-reklám látványa után itt kimondatik a szó is... S aztán egy hasznos „intézmény”. A rádió épp akkor-tájt üdvözölte a veszprémi ötletét: a színházlátogató szülők apró magzatát az előadás idejére „megörzik”. Füzesabonyban már régebbi idő óta igénybe vehető eme „szolgáltatás”, amint erre a mozi bejáratánál elhelyezett tájékoztató figyelmeztet.

Az új utcák jól kiképzettek, a házak városi igénytel épültek. Igen elvétve akad csak köztükké ízléstelenül puccos, giccses kivitelezésű s az abonyiak mértéktartó

építkezési módjára vall, hogy az itt ballagó járókelőt nem fenyegeti a veszély: egy-egy „kapudisz” kőfaragvány-kutya, vagy éppen -oroszlán a nyakába ugrik.

Mi tagadás, a zenedére ráferne egy kis fölüljátás. Épp e látvány sarkall, megtudni valamit a nagyközség műemléklegű építményeiről. Az 1800-as évek elejéről származó patakparti „püspöki” vízimalomnak a fotójával beérem. Ugyszintén a szikszópusztai Szt. Vendel tiszteletére emelt kápolnával is. Ebből kapok is egyet. E helyen IV. Béla alatt falu volt s az „nevezetett Szikszónak”. A kápolna ma így fest:

Valamennyi írásos tájékoztató szerint az 1842-ben „létesített” Nepumoki Szt. János szobra a Rákóczi u. 65. számú ház előtt áll. Nem áll ott. Az effajta dolgokban járatos idősebb asszonyoktól érdeklődöm. „Jaj, kedves, azt elvitték már régen a templomkertbe. Hogy mikor? Bizony azt meg nem mondom.”

A templom, mely stílusérőn a Templom utcában fekszik s amely hivatalos rangsorolás szerint is „műemléklegű objektum” amúgy is szerepelt néznievalóink között. Egy másik, hasonlóan János nevű szent, ezúttal Keresztelő tiszteletére emeltetett. A barokk stílusban épült templomot klasszicista oldalhajóval egészítették ki s később magasították meg tornyát is. A templomot a XVIII. század elején Giov. Battista Carlone építette. Körüljáróm a mélységesen habarcs után áhítózó templomot. Mint a helyszínen megtudom „Jöjvőre csinálják”. (Majd: „Tiszteendő úr tetszik lenni Egerből?” — sose gondoltam, hogy papos küllemem van s ehhez illő kegyes ábrázatom.)

Aztán megkerül a szobor is a templomkert aljában; valóban ide hozták ki, nevet ugyan nem látok rajta, de a jókora számok: „1842” bizonyossá teszik, falubeli informátorom nem tévedett.

A telepre nem a közel 3 kilométeres fölüljárón megyek, hanem az állomásépület szomszédságában levő pályatest fölötti gyalogjárón. (A kerékpárt gazdájára egyedül is átcibálhatja, de a babakocsihoz négy kéz kell!) Az út alkalmas némi elmélázásra, nem először megyek rajta át, gyermekkorom óta. Megállok a vasúti hídon s nézem a lenn futó személy- és teherkocsikat. Hid, hid ez is, mint a folyót-patakat átívelő, csak itt kocsi futnak hullámok helyett. S aztán a régi játék: egyszerre érkezni az álom futó mozdonyval a hid s a szerelvény metszéspontjába! Szinte fejére lépek a vaszörnynek, anélkül, hogy engem veszély fenyegetne. Látom magam: a kerekre táglalt szemű gyermek vén utódja homo ludens maradt. Ma is frissen érző a játék nagyszerűségét.

„A telep, mint településrész csaknem teljes egészében az utolsó harminc évben épült, ma már inkább a nagyvárosi agglomerációs övezet ismérveit hordozza” — olvassuk. Az élelőszavas információ szerint, lehet igaz, lehet mendemonda, még a tízes évek elején egy némileg a néphez húzó képviselőjelölt korteszbeszédében megígérte: ha megválasztják, kijárja a püspökségnél a mai telep területének parcellázását. Megválasztották. Kijárta, aránylag jutányos áron valóban megindult a parcellázás. Elsősorban idekerülő vasutasok, a faluban belsőséggel nem bíró családalapítók vásárolták a földeket. Az első házakat már 1911-ben megépítették.

Ha a falu-Abony pestiesen zajos, akkor a telep-Abony budaian csöndes. A vasúti pályatestre merőleges fő út rendezett, egyenes s jó hosszú. Nyílegyenesek az ebből nyíló keresztutak, látszik, itt már nem esetlegesen került az egyik ház ide, a másik oda, mérnök húzhatta a porta vonalát s az jelölhette meg a ház frontális főa-

lát. S kert, szőlőlugas, gyümölcsös váltja egymást. Megvan azonban a település magja, hogy úgy mondjam, „összkomforttal”: ABC-áruház, Diófához címzett vendéglő, két szinten általános iskola, előtte egy mutatós 48-as emlékművel. Itt nem szennyezett, de tiszta a levegő, aki itt lakik — ha vasutas is — „nem csapja meg a mozdony füstje”.

Füzesabony közigazgatásilag 1950. január 31-ig az egri járáshoz tartozott. 1943-ban e járás 25 községből állt; 20 önálló jegyzőséggel, volt két körjegyzőség, az egyikhez 2, a másikhoz 1 község tartozott. Már itt érdemes fölfigyelní Füzesabony megkülönböztetett rangjára: élén a bíró mellett ugyanis nem jegyző, hanem főjegyző állt, egy beosztott, valószínűleg „adóügyi” jegyzővel.

A negyvenes évek végén jelentős megyehatár-módosítást hajtottak végre s voltaképpen ez eredményezte a füzesabonyi járás létrehozását.

Az összevont Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből — a mezőkövesdi járást érintően hét községet csatoltak át Heveshez. Az északi fekvésű Andornak (Kistálya addig is az egri járáshoz tartozott), Noszvaj, Novaj, Ostoros az egri járáshoz került. Az így megnövekedett központi járás több községet már nemigen bírt volna el, s így Szíhalom, Borsodszemeré s Egerfarnos helyzetének megoldására mintegy mentőötletként jött, hogy Tiszafüredet, mint járási székhelyet is Szolnok megyéhez csatolták, úgy azonban, hogy három községet, Poroszlót, Újlőrincfalvát és Sarudot visszahagyták Heves megyének. Nos, Borsodszemerét Mezőszemerévé varázsolva át, már hat község keresett járási székhely-gazdát. A megoldás már ismert. Az egri járás pedig a létesítendő füzesabonyi járásnak a székhelyközségen túl leadta Aldebrőt, Tófalut, Besenyőtelket, Dormándot, Felebrőt, Kált, Kompoltot, Kápolnát, Mezőtárkányt. Nagytűt már földrajzi helyzetéből folyólag is csak ide gravitálhatott. A 17 községből álló járás életképes s — ha jól látom — két, egymástól némileg eltérő tájegységet foglal egybe, zár államigazgatási határai közé.

Az 1950. január 1-én megalakult járás mintegy 40 ezer fős népességet jelent. Füzesabonyt jelentősen, lélekszámban megközelíti Kál, az előbbi előnye azonban vitathatatlan e szerepkörre. Egyébként a járási székhelyi rang Füzesabonyt is fölkeszűletlenül érte, a járásbírósgot például kénytelen volt egy XVIII. század végén későbarokk stílusban épült földszintes tisztartói házban elhelyezni. Azóta rengeteget változott a helyzet. A nagyközség, mely egyben járási székhely is, e rangnak megfelelő költségvetési keretek között gazdálkodik s ennek lépten-nyomon fölismerehetjük a jelelt Füzesabonyban.

Ahol minderről döntenek: az 1970-ben megépült két emeletes irodaház, amit Füzesabony mint járási székhely kapott. A járási hivatalon kívül elfér itt a nagyközségi tanács, sőt az egyéb helyi és járási szervek, népi ellenőrzési bizottság, Hazafias Népfront. S ez az irányító-komplexum nemcsak az itt dolgozóknak előnyös, de az ügyfeleknek is: földszint és emelet között vándorolva egy helyen el tudják intézni ügyes-bajos dolgaikat.

2.

A Magyarország megyéi és városai című 1975-ben megjelent tájékoztatóban olvasható: „Heves megye népességének száma 1970-ben 347 270 fő volt, valamivel kevesebb, mint 1960-ban, az 1949. évi népesség számánál pedig csak 10 százalékkal több.” A Magyar Nép-

köztársaság Helyiségnévtára (1973) szerint Füzesabony népességszáma 1970. január 1-én 6965 fő volt.

Ami jellemző egy megyére, az szükségképpen nem jellemző valamennyi településére is. A megyei stagnálás, sőt visszaeséssel szemben hogyan alakult, alakul Füzesabony népesség-helyzete.

Semmi sem indokolná, hogy a nagyközség helytörténeti anyagában fölbukszó számadatokat jellemzés-, vagy igazolásként citáljuk, népirtás, elbűjódás, újratelepülés annyira esetlegessé tette a lakosságszámot, hogy ennek hullámvonalát megrajzolni is nehéz volna. Későbből induljunk hát neki.

Az 1786-os épp másfél ezres lélekszám 1860-ra megduplázódik. A hatvan—miskolci vasútvonalat csak tíz év múlva adják át ugyan rendeltetésének, de a munkálatok a hatalmas távolágon föltehetően már ekkor folytak. S nem kis erővel. Ami nyilván megmutatkozik Füzesabony népességgyarapodásában is. Az 1891. és 1910-es adatokat írásunk elején lexikonok nyomán följegyeztük. A következő évtizedekben lassul — s hullámszik is — az ütem. 1940-ben 6129 lakost találunk s bármily különös, a háborús veszteségek az 1949-es népszámlálás adatainál nem mutatkoznak.

A falvak lakosságsökkenése az ötvenes évek második s a hatvanasok első felében szembeszők a közismert okok miatt. A városok és frissen létesített ipartelepek ekkor szívták magukhoz segédmunkás-légiókba a földet elhagyó munkaképes falusi lakosságot.

Fönn írtuk az 1970-es népszámlálás füzesabonyi lélekszámadatát. S most abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a legfrissebb, majdhogy „naprakész” adatot kapunk: kilenc év alatt a lakosság 467 fővel növekedett s így Füzesabonyban jelenleg 7432 lakónépességet tartanak nyilván. Egy 1976 évi hivatalos feljegyzés szerint az utóbbi két évben 23 százalékkal született több gyermek, mint a korábbi két évben s a beköltözők száma 305-tel haladta meg az elköltözők számát. Igaz viszont, hogy a helyi megnövekedett foglalkoztatás lehetősége a környező községek munkavállalóit csábítva, az ideköltözők száma az érintett községek lakosságszámát apasztja.

Kíváncsiságom kielégítésére a természetes szaporodás helyzete: a statisztikai évkönyv szerint: 149 élveszületésre 105 halálozás esik.

A település jellege? Úgy fogalmazták meg: inkább ipari ma már. Nem kevesen dolgoznak mezőgazdaságban, de az ott foglalkoztatottak jó része is ipari jellegű munkát végez. S gondoljunk a nem kisszámú vasúti alkalmazottakra. A műszaki munkát végzőn túl ott meg a szolgáltatási és alkalmazottai jelleg a domináns. Szóval meglehetősen különböző szektorokból formálódik a keresők összessége. Nézzük meg őket közelebbről.

A megyei statisztikai évkönyv 1977-es adataira szerint ekkor a szocialista iparban 1371-en dolgoztak. Köztük 790 volt a nő, a fizikai dolgozók száma pedig 1178. Az ipar abonyi koncentrátságra jellemző, hogy az egész járásban szocialista iparban foglalkoztatottak számának csaknem fele a járási székhelyre esik.

Néztük a kereső és nem kereső lakosság arányát is. A múlt év július 16-án készült munkaerőmérlegből érdekes összefüggések olvashatók ki. Az összlakosság ekkor 7554 fő s többségében férfi, 3874-en. Közülük 2881 az aktív kereső, az inaktív 640. A 3680 nőlakosból munkaképes korú 2442, nyugdíjkepes pedig 415. A nemektől független, összesített adatok szerint mit látnak? Köztudott, az ország összlakosságának egyötöde nyugdíjas, vagy ilyen korú. Itt ténylegesen 1055 inaktív dolgozó

található s az országos képlet alkalmazásával 1510 fő lehetne. Füzesabony tehát nem tartozik az „előregedő” települések közé.

Az aktív és inaktív keresőképes lakosság arányát szembeállítva a még nem keresőképes gyermekekével, ez utóbbi: 1176. Kevés. Meghaladja ugyan az inaktív keresők számát, de az utánpótláshoz — kivált ha új munkahelyek létesítésére is gondolunk a jövőben — nem elegendő. Ehhez függelékként: 1977-ben a bölcsődés, óvodás és általános iskolás korú gyermekek száma 1158 volt, a munkaerőmérleg szerint 1176. Másfél év alatt mindössze 18 az emelkedés! Csak ismétlhetem önmagam: kevés. S ha valaki erre épp a statisztika fegyverével fordul ellenem?: a bölcsődében 5-tel, az óvodában meg éppenséggel 49-cel volt kevesebb a férőhely, mint amennyire szükség lett volna. . .

*

Az érseki uradalom földjeiből 1945-ben 651 földigénylőnek 1948 kat. holdat osztottak ki. 1949-ben Pusztaszikszón állami gazdaság alakult, üres istállókkal, szegényen. A vezetéssel is akadt baj. Ugyanebben az évben a volt érseki uradalom cselédei a szövetkezés lazább formáját választva tszcs-t alapítottak. A következő évben a faluban is szövetkeztek, de itt már tsz formában és stílszerűen Petőfi nevét vették föl. Szerény volt az első lépés: 180 holdon 13 taggal, 4 lóval és 2 ökrrel. Gáncoskodók is akadtak. S ahogy a beszolgáltatási kötelezettség-működtette prés egyre jobban szorított, a földtől menekülők-főljánlotta s betagozott ingatlanokból állami gazdaság s tsz egyre erősödött, fejlődésükben azonban a döntő — mint szerte az országban — az 1961. esztendő volt. Ekkor egyesült az állami gazdaság a poroszlóival s a háromezer holdon gazdálkodó tsz is 673 tagot számlált. Ez „történelmi múltjuk”, azóta a folyamatos jelentékek eredményekkel, gondokkal. A tsz-ben 300 körül dolgoznak, az állami gazdaságban abonyi lakos vagy 150.

Füzesabony egyébként is átitatott az agrikulturális vel-leitásoktól. Volt gépállomás, kapott mesterséges termékenyítő állomást, méghozzá nem is helyi szerepkörrel: az egész megye állatállományának fejlesztési kérdései gondját-baját bízták rá. Nagyon rokonszenves az 1967-ben üzembe helyezett Herbária gyógynövényforgalmi szövetkezet helyi üzeme. Főként nőket foglalkoztat, csúcsidőben 2—300-t is s gyógyon túl étkezési növények szárítását, csomagolását is végzi.

Füzesabony agrármúltjában elütő színfoltot a vas-utasság jelentet. Ők voltak idegen tájak, emberek szokásainak, igényeinek hírhírói, meghonosítói. A nagyközség történelmi múltjának amatőr kutatója nem egyedül vallja, hogy jelentősebb ipar megteremtésének nem hívei, de inkább ellenzői voltak. Füzesabony? — Eger iparosítását gátolták! A megyeszékhelyen sem volt nagyobb iparüzem, gyár, nemhogy Abonyban! S hogy miért nem? Így magyarázzák: a klérus tartott a szervezett ipari munkásságtól; nem tartotta kíváncsnak, hogy a szociáldemokrata párt, szakszervezet bontogassa e földön zászlaját. Lehet, akadna, aki a középipar hiányát közgazdasági adottságok s törvényszerűségek fősoroktatásával igazolná.

Ez a múlt. S ma? Abonynak komoly ipara van ma már, de — erről is van vélemény — a megyei székhely Füzesabonyt agglomerációs körzetébe tartozotnak vallja s vonakodik továbbiparosítani. Munkaerőtartalék-bázisként kezeli a nagyközséget, épp úgy, mint a többi közeli s nagyobb népességű települést. Mi az igazság?

A már említett mezőgazdasági létesítményeken túl igen jelentős munkaalkalmat nyújtó ipari üzem a Mátravidéki Féművek Füzesabonyi Gyára. Gyár? Igen, az. Kérésre megmutjuk az itt foglalkoztatottak számát: 780 fő! Közülük 480 füzesabonyi lakos. . . Sapienti sat.

*

Előfutamként: 1979. november 11., vasárnap reggel. Zuhog az eső. A reggeli pesti gyors ablakából kitekin-tek az abonyi állomáson. Itt nincs vasárnap, a sárga mellényes vasúti őrangyalok ugyancsak sárga színű gépeikkel a sínpart szabályozzák, állítják. S a gyorsvonat könnyedén tovalibben.

Heves megye aztán igazán bővelkedik vasúti csomópontokban: Hatvan, Vámosgyörk, Kálkápolda, Füzesabony. A hatvan—miskolci vasútvonalat 1870-ben nyitották meg. Füzesabony jelentősége akkor nőtt meg, amikor a megyeszékhely Egert is bekapcsolták az országos vasúthálózatba. Majd fokozódott a Tiszafüreddel való kapcsolat megteremtésével. Debrecen és Tiszafüred között már volt vasút, majd a Tisza-híd megépítése után került e mellékvágány a budapest—miskolci fővonalhoz való becsatlakoztatására. Hogy — korába visszahelyezve — ily monumentális vasútállomást kapott Abony, annak furcsa s kissé romantikus története van. Nem mítosz s nem anekdota, hogy a minisztériumban a tervrajzokat tartalmazó borítékokat összecserélték s talán az azonos kezdőbetűk folytán a Fiuménak szánt pályaudvar terve alapján épült meg a füzesabonyi vasútállomás. A furcsa históriát itt mindenki ismeri s már közhelyként idézik, ha valami cserebere történik. A füzesabonyi vasútállomás a MÁV miskolci igazgatóságához tartozik. A fővonalon gócponti jelentősége közvetlenül Hatvanét követi. Hatvan annyival jelentősebb, amennyivel Heves és Egernél gazdaságilag jelentősebb a nőgrádi szénmedence és a salgótarjáni acéltérmeles. Vasútállomását 1944 őszén talán ezért is semmisítették meg, míg az abonyit meghagyták, bár a visszavonuló német csapatok nem mulasztották el az állomás biztosító berendezéseit, a vasúti raktárt, hidakat, sínparókat fölrobbantani.

A szolgálatellátásban egyébként a füzesabonyi állomáshoz tartozik a maklári és szihalmi állomás is.

Az állomásfőnök — kinék épp soros vizsgálata van — a legkevésbé sem vonakodik, hogy elbeszéljessünk azokról a bonyolult feladatokról, melyekben itt nincs, bizony, nincs egy másodpercnyi szünet sem. Nemcsak egyrétű munka folyik, azaz vonatfogadás, -indítás, jegykiadás, ahogy a peronon ácsorgó sejténé. Mellérendelt-ségi viszonyban, de az állomás párhuzamosan ugyanis itt működik a vontatási főnökség, pályamesteri szakasz, szertárfőnökség s egy remekbeszabott elnevezésű intézmény: a vonatbefolyásoló önműködő berendezés. Hogy mi ez? Nem mindenki tud róla, eddig én sem tudtam a mozdonyvezető s az utasok legfőbb mentváráról. Lehet átláthatatlan kód, kormosótét éjszaka, lezárhatja a kilátást sűrű eső vagy záporozó hó, — a pályajelzők képe egy kis üvegapon megjelenik a mozdonyvezető szeme előtt. E szerkezet szinte lelke a menetbiztonságnak. S ha a „vezér” a megengedettnél nagyobb sebességgel próbálna haladni, a szerkezet néhány másodperc alatt leállítja a szerelvényt. S ilyen berendezés ma már nemcsak a fővonalon, de az egri vonalon is működik.

Amikor megkérdezem, hány vonatot kell naponta fogadni s indítani, — mosoly a válasz. Amennyi érkezik. A vonat pedig, ha nem személy, akkor teher szinte állandóan jön, megy. A tehervonatok számát legalább a

személyvonatok duplájára teszik, nem is szólva arról, hogy átállításuk, rendezésük, kocsinkénti szétszedésük, továbbirányításuk mennyi munkát jelent. A személyszállító vonatok megszámlálására a vasúti menetrend alapján magam vállalkozom, már itthon, e sorokat írva. A menetrend szerint Budapest—Hatvan—Miskolc, Hatvan—Füzesabony és Füzesabony—Miskolc között és visz-sza 68 személyvonat közlekedik, míg Füzesabony—Eger között hasonló viszonylatban 28. Debrecenből, illetve Óhat—Pusztakőcsről Füzesabonyba 7, Füzesabonyból oda 10 személyszállító vonatot fogadnak és indítanak.

Az élet fölgyorsulását legszembeütőbben talán a közlekedés fölgyorsulásán figyelhetjük meg. Kivált a budapest—miskolci vonal villamosítása után a füzesabonyi állomás kicsinek bizonyult s jelentős bővítés következett, vágányszámnövelés, biztosító berendezések felszerelése, szociális létesítmények építése. Az átmenő vonatok fogadásán, „kiszolgálásán” kívül is mennyi munka. Naponta átlagosan 300 teherkocsit kell átrendezni. Budapest, Miskolc, Eger és Debrecen felé reggelenként 9 helyi vonatot indítanak. Villamos és olajmotoros vonatokon kívül naponként Debrecenbe két gőzmozdonyos szerelvény is közlekedik, az egyik személy, a másik tehervonat.

A vasútállomás jelenleg 235 fővel végzi munkáját, a vontatási főnökségen 180-an dolgoznak. A négy vasúti intézménynél mintegy 5—600 fő nyerni foglalkoztatást. S ez óhatatlanul rányomja jégveit a nagyközségre életvitelben, igényekben, gondokban. Mert a „világjáró” vasutasok híreket hoznak, szokásokat, sőt divatot tolmácsolnak s honostanak is meg s szinte öntudatlanul is bővítik az itt lakók látókörét is.

A MÁV-dolgozók havi munkaideje 191 óra. A szolgálati idő esetenkénti tartama a beosztástól függ. Ha a tényleges szolgálati idő meghaladja a havi 191 órát, természetesen pótlékolják. Ha jól jegyeztem föl, 30 százaléka a pótlékolás mérve. Azaz végül is nem keresnek gyöngébben, mint vállalatnál, szövetkezetekben. Ez az általános vélemény. Nem is kell hát megkérdeznünk: nincs bérfelesztés a vasút s az egyéb alkalmazású szervek között. S bármily furcsán hangzik is ez ma, de így igaz: vasutasnak lenni a munkaalkalmat túl hivatást is jelent. Ha ez így igaz, okserűen vetődik föl a kérdés: vannak-e még Abonyban vasutas „dinaszták”? De mennyire. Olyan személlyel beszélék, akinek nagyapja, apja vasutas volt, ő is az, de a két fia is. Abonyban alig van család, amelynek valamilyen formában, családtag révén ne lenne kapcsolata a vasúttal. Kommunikációs érintkezés szempontjából nem csekély jelentőségű az sem, hogy mintegy 200—250 füzesabonyi lakos vas-utas Miskolcon teljesít szolgálatot. Abonyban pedig környékközségekbeliek.

Valamikor a telep volt amolyan vasutas-kolónia. Ma már szétszórtnak laknak, itt is s a faluban is. Elvegyültek.

És a munka mögött az ember? A róla való gondoskodás? Természetesen érdekel. Hol van már az idő, amikor a vasutas a szolgálati időre a kosztot a jellegzetes, hosszúka „vasutas táskában” magával hordta. Van módom ámuldozni, amikor az állomásfőnök szíves kaulazolásával végigjárhatom a szociális létesítményeket. Ragyog a tisztaságtól az 500 fős üzemi konyha és ebédlő, mely méreteiben egy kisebb művelődési ház színpadi nézőterének megfelelően. Klubszobák, tv, képeslapok, könyvek. S a szállóhelyek. Az állomási oldalon a férfiak, túl a nők szobái. Az egyenruhához tapadó kan-tonás fejelem s szőjársz folyton a 3—4 ágyas szobák

összességét „kaszárnya”-nak nevezik. Példás rend és tisztaság itt is. Az ágyneműt naponként váltják, zuhany a tisztálkodáshoz, a ruhának zárható szekrényké, kettő is, az egyikben az utcait, a másikban a munkaruhát tartják. Kaszárnya... A szállodai szoba megnevezést elengedve drága pénzért bár ilyen „kaszárnyaiban” alhatam volna nem kisszámú hazai és külföldi kóborlásaim idején.

A vasútnak mindig volt itt Abonyban saját orvosa. Van ma is s milyen körülmények között végzi munkáját! Ritkaságyszámba menő vizsgáló és gyógykezelő műszerekkel. Négy-öt helyiségből álló kis rendelőintézet ez. A betegségek bizonyos fajtái nagyjából azonos életmódjuk folytán s környezetbehatásra lassan tipizálódnak. S ezen belül a jellegzetes „vasutas betegség”? Igen, megvan. S változatlanul a reuma. Egy oldalról a mozdony s a kocsi, más oldalról a külső hőmérséklet közötti különbség, mint betegségforrás belátható időn belül nem látszik kiküszöbölhetőnek. Persze az alkati adottság is döntő lehet, ezért a felvételt megelőző orvosi vizsgálatnál erre külön is figyelemmel vannak.

Egy reggel megüti a fületem a rádió közlése: a magyar vasutaknak 140 ezer dolgozója van s igen szorító munkaerőgondja. Ekkor már „ingázó” voltam Abonyba s persze érdeklődtem. Nyugodt, majdhogya derűs a válasz. „Itt, Füzesabonyban nincs munkaerőhiány. Megoldjuk, hogy ne legyen.”

Az állomásépülettől balra drótkerítésekkel zárják el a vágányokat, hogy a balesetveszélyt csökkentsék. De nem tehetik meg ezt az állomás közvetlen előterében, ahová a kijáraton tödülnek ki az utasok. Talvány négy halálos baleset történt... Magas életkor, időjárásai szélsőségek a figyelőlkészészet s a reflexműködést annyira lecsökkentik, hogy a balesetveszély permanens. Igen, vasúti aluljáró kellene. Mondják, a fölöttes szervek is támogatják e terv mielőbbi kivitelezését. S bár nem közvetlen vasúti érdek, de az aluljáróval megoldódnék a falu és a telek közötti összeköttetés is.

Műemlékeink állapotáról sugárzott tv-adásnál hányunkat fogott el az indulat: nem akadt egy vödömrnyi habarcs megállítani idejében a későbbi szörnyű állagromlást. Nem volt pár tetőfedő cserép sem s ezalatt ezrével nőttek ki, máról holnapra szinte a hétvégéig. Ez jutott eszembe — hányszor már — föltekintve a füzesabonyi vasútállomás homlokzatára, — már vöröstég-lái sem bírják a dacolást az idővel. A peron lyukas-vasott bádogteteje, mely hosszú évek óta nem kapott festéket. . .

Utoljára — kicsit félénken — ezt hozom szóba. Jövőre kezdik a fölújítást. Hogy objektívem túl hosszan időzött el a vasutasoknál? Végül is Füzesabony emlé-mája a szárnyskerék.

3.

A megnőtt iramú élettempó, a fölfokozott igények egyre nagyobb próbára teszik a szolgáltató intézményeket, nemkülönben a fogyasztókat, igénylőket. A kereskedelem, miután az áru a raktárba, majd a polcokra kerül, funkcionálisan javarészt maga is szolgáltatást végez s szinte rajtunk múlik: tevékenységére melyik cím-két ragasszuk rá? „Tisztaprofilúan” szolgáltatást látnak el itt a központi ABC-áruházzal egy haj alatt levő szolgálatóház, Gelkával, női-férfi fodrászattal, Patyolattal. Ha mindent számba vettem. S amire nem jut idő a szolgáltatást ellátó üzemekben, ott segít a „magánkisiparos.” Az idézőjel pedig azért kívánczik a szöhoz, mert nem túl messzi a múlt, amikor az ilyen foglalatoss

ságot űző személyt nem csekély pejoratív hangsúllyal pusztán „maszek”-nek volt szokás nevezni. Ma itt is, egybeült is édesgetik a bizonyítalankodót ne habozzon, váltsa csak ki azt az iparendetelét. Nem bánja meg. Valószínű, hogy így igaz. 1977-ben 65, 78-ban 69 volt a számuk s ma, 1979. november 13-án, 75 magánkisiparos tevékenykedik Füzesabonyban.

Füzesabony városok „árnyékában” fekszik. Ha a vévő nem talál a boltban „az igényeknek megfelelő” holmit, amely órában megmondolja magát, vonatra ül s bezalad Egerbe, vagy elnéz a mezőkövesdi Matyóföldi Áruházba. Teheti. Percekbe s egypár forintjába kerül. Valójában nem rossz, sőt jó Füzesabony kereskedelmi ellátottsága. Mint egyéb vonatkozásban, kereskedelemben is a hatvanas évek közepén kezdte a gyorsabb iramú előrelépést. Nézem a statisztikát: 32 kiskereskedelmi egység, bolt... nem csekélység. S ennek pontosan a fele a vendéglátó helyek száma. Most már, ha van rá pénz, inkább korszerűsítésre s nem fejlesztésre költik.

A boltok között kitűnően felszerelt nagyáruház — én például a jó tanácsra hallgatva épp itt kaptam meg, amit a Matyóföldi Áruházban heteken át hiába kerestem — s messze földön híres bútorgyűjteménye. A modern városrésze emlékeztető Ifjúsági útra, a könyvtár és a gimnázium közelébe „vitték ki” a piacot „bentről”. Betonasztalok, betonlapzat. Viszonylag higiénikusan folyhatna itt a piaci élet. Igen, csak folyhatna, de nem folyik. Mint-ha csak összehesztelt volna az abonyiak. Bár van kijelölt piacpár, de az teljesen néptelen. Mondják, néhány 50–60 éves „ráérő” lézeng arra. Fialatok szinte soha. Nincs rá idő s különben is az üzletekben mindent megkapnak. Elegendő zöldség-gyümölcs boltot láttam sétáim közben, piacra főként zöldségért szokás menni, itt azonban ez is szükségtelen. Arra pedig se hajlandóság, se idő, hogy a tojás és a sárgarépa megvásárlása között egy kis friss hírt, netán pletykát hallgasson meg az emberlány.

Füzesabonyban „nem lehet elszüni a bővítő dolgokat”. A kereskedelemnek leleményessége és utánajárása van szüksége, hogy az üzletekben megfelelő árukat tudják kínálni eladásra. S nemcsak a minőség, de a mennyiség sem érdektelen, mert mint a forgalom számadataiból látni fogjuk, a nagyközségnek saját népességén túl a vonzáskörzetébe tartozó községek tartós iparcikk-vásárlási igényeit is ki kell elégítenie. Az itteni kereskedelemnek nem piacutatóra, sokkal inkább áru felhajtóra van szüksége.

Millió forintokban a korábbi esztendő összes kiskereskedelmi eladási forgalma 240 millió forint volt. Ebből bolti élelmiszere 60 milliót költöttek, 147 milliót pedig iparcikkek. Óriási arányteltetés az iparcikkek javára. Ha a járás községeire vonatkoztatva nézzük a két számot: élelmiszere 157, iparcikkekre pedig 198 millió esik. Nyilvánvaló hát, hogy a környék falvainak lakossága zömével Füzesabonyban szerzi be iparcikk-szükségletét. Már csak a könnyebb hazaszállítás kedvéért is.

Fölvetnek még egy kérdést a székhely nagyközséggel kapcsolatosan közötti számadatok. A 240 millió eladási bevételből az élelmiszerek és iparcikkek együttesen 207 milliót tesznek ki, mire költöttek még 33 milliót? Természetesen az élvezeti cikkeken túl... Ne essünk pánikba! Egyöntetűen megerősítik, az abonyiak semmivel sem költenek többet szeszes italra, cigarettára, feketére, mint bárhol az országban. Ha a forgalom magasabb, az kizárólag a rengeteg áttutató fogyasztásának tudható be.

Füzesabonyban egy bölcsőde van. S van szerencsére GYES. A két óvodában nőtt ugyan a férőhelyek száma,

de nőtt az „igényjogosultaké” is. Pillanatnyilag 350 férőhelyre 470 a „jelentkezők” száma. Emelkedik a születések száma s nem tudunk neki zavartalanul örülni. Megint csak rádióközlés: Heves megyében a következő években haterrel nő majd az általános iskolások száma, meg kell gyorsítani az iskolák építését. Előszavas kommentár: vegyük igénybe a kihasználatlan művelődési házakat. A múlt tanévben 792 tanulóra 30 osztályterem jutott a statisztikai évkönyv tanúsága szerint. Egy tanteremre tehát 26,4 gyermek. Egyáltalán nem rossz arány.

Az 1965-ben rendeltetésének átadott gimnázium-szakközépiskolában tavaly 215 fiatal tanult. Heves megye gimnáziumai között itt a legalacsonyabb a tanulói létszám. Majdhogy azt írtam: érthető, hisz a statisztika szerint 186 tanuló naponta vidékről járt be az iskolába. Jó képességű s képzettségű a tanári kar, mégis nem egy helybeli „igényes” szülő gyermekét a rangosabb, „patinásabb” egri gimnáziumok valamelyikébe járattja. A szakközépiskola a postaforgalmi tudományok elsajátítására képeket s aki távolból e tanszak végzésére vágyik, az alberleiben lakik valahol a faluban. Nincs ugyanis az intézet mellett kollégium.

Az alap- és középfokú ismeretek elsajátításáért igazán nem sajnálják a fáradságot. A cigánytanulóknak külön osztályt szerveztek díjtalan napközi ellátással. A gimnáziumban 170 „öregdiák” tanul tovább. Az általános iskola a járási művelődési központtal karöltve helyébe megy a tanulmányi óráknak. Két tagozat indult ebben az évben is a Mátravideki Féművek Füzesabonyi Gyárában. Szín: a gyár kultúrterme. Idő: műszakváltás után. A „szabadművelődés” fáklyavivője a művelődési ház. Nemrég 23 tagú társadalmi vezetőséget kapott. Munkáját valóban a szoros értelemben a nyilvánosság előtt végzi. Utcai hirdetőtáblájukon — kedvesnőnek — bárki olvashatja a jelenleg működő hat szakkör foglalkozási rendjét s azt a hatást is, amit most szerveznek.

A könyvtár beírt olvasóinak száma átlagosan 1000 fő körül mozog. A lakosság számához viszonyítva igen kielégítőnek mondható. Az utóbbi években nem jártam olyan könyvtárban, mely ne keltette volna a túlszűfolt-ság benyomását. Itt meg se merem kérdezni, vannak-e kibontatlan könyvcsomagjaik. A könyvtárak falai szilárd halmazállapotú anyagból készülnek s nem gumbiból. Nem tághatók. S a könyvek csak jönnek, jönnek. Előnt bennünket a könyv? A kiadók terveik szerint zúdítják a könyvek áradatát. Jól teszik, ez a dolguk. Soha nem találtak még az ingyenek annyira nekik való könyvtárlálékat, mint ma. S ez jó. De ha megnezzük a könyvtári olvasók kívánság és kíváncsiság-listáját, bizony az a könyváradsához mérten szűk körben mozog. Hadd ne mondjunk örökké visszatérő szerzőket és műveket. De akkor kinek jelenik meg az a sokszáz szerző? Igaz, a közönségigény se lehet ismerv és mérce. Ez szimplifikálná, egysíkúsan könyvkiadásunkat. De akkor merre a helyes út?

„Lenyűgöző” a tv térhódítása s a rádió „fontolvaladása”. Nem szívesen írkalok le holt számokat, de ezúttal is kényszerülök. Füzesabonyban 1966-ban 707, 1969-ben 1119, 1977-ben pedig már 1707 bejelentett tv-készülék volt üzemben! A rádió-előfizetők száma 1969–77 között mindössze 34-gyel emelkedett, 1581-ről 1615-re! Elképzelhető, hogy Füzesabonyban 92-vel több televízió működik, mint rádió? A számok ezt mutatják.

Bárholon szemléljük is, Füzesabony hatalmas víztornya uralja. Akár jelkép is lehetne. A magyar falvak

többségének vízkérdése megoldódott. Abonynak is. Igaz, egy kismama panasolja, a víz erősen nitráttartalmú s így csecsemőfüröztetésre a baba felvétele koráig nem használható. Borküttést okoz. Ezért a jól bevált artézi kút vizében pancsikálnak az apróságok. S ezzel az egészségügyről vagyunk. Ez egyike azoknak a „területeknek”, melyen igen nagy az előreugrás. A Horthy-rendszerben egy községi orvos volt, ma négy a körzeti orvosok száma, van TBC-gondozó intézet, a szakrendelés két műszakban egész napos, reggel 8-tól este 8-ig. Meltán büszkéek rá: az átlagos orvosi ellátottságot az abonyi meghaladja.

Viszont nincs tisztasági fürdő — mondom én — uszoda az ifjúság úszni tanításához. Ugyan! Legyintés. A lakások zöme ma már fürdőszobás, az üzemeknek zuhanyozó. Erősítgetik: ha tisztasági fürdőt létesítenének, látogatottság hiányában hamarosan becsukhatnák. Uszoda meg? A gyerekek Egerben tanulnak úszni s a felnőtteknek strandolásra nem jó az egri gyógyvízes strand? Télen-nyáron nyitva tart. S a refrén: az utazás semmi...

*

Az Országos Idegenforgalmi Tanács egyébként sikerült kiadványa, az Utazás hazai tájakon, eligazító, mit érdemes (kell) az országban megismerni. Füzesabonyban semmi látnivalót nem ígérhet a kiadvány, így hát nevét sem említi meg a nagyközségnek. De a megyéből — a „nagyonok” tül — bekerültek Bükkszentmárton, Gyöngyössolymos, Halmajugra, Kisdána, Nagyréde. Abony műemlékjellegű építményei — úgy tűnik — nem voltak elégségesek a tájékoztatóba való fölvetelhez. Múzeum, helytörténeti állandó jellegű kiállítás nincs. Az iskolákban akadnak kisebb kezdeményezések, anyag is — mondják. Állítólag volt népviselet, de a második világháborúval együtt eltűnt. Ami a „nép” találmányosságát aláhúzza s a verbő képzőelőret igazolja, a ragadványnevek nagy száma, széles skálája. Nem csekély élvezettel olvashattam egy „e tárgyban” készült s valóságos ragadványnev-tárral megtöltött dolgozatot.

Az elmondottakból talán következik — jöllehet milliók utaznak át éventen vasúttal — Füzesabonyban nincs idegenforgalom.

Kevés valamirevaló s önmagára adó település van az országban is tán, melynek ne lenne helytörténettel foglalkozó kutatója. Füzesabonyban is van. Két „hivatalos helyen” is föl hívják a figyelmemet, keressék meg. Szikszai János 70 éves, abaúji születésű s nem értelmiségi foglalkozást űzött. A tsz brigádvezetőjeként ment nyugdíjba. 1946-tól lakik Abonyban s 48-tól gyűjt. Levéltárban s 90 éves agastyánoktól egyaránt. Ahogy mondja, két éve a megyei napilap is foglalkozott munkálkodásával. Már vannak kész anyagrészei, megmutatja a részletes, jól fölépítettnek tűnő vázlatot. 200–250 oldal terjedeleme gondol, 50 fotóillusztrációra s egy éven belül szeretné munkáját bevégezni. Jó, hogy ilyen erők is működnek Füzesabonyban. Az bizonyos, hogy a nagyközség múltjának, jelenének számos eseményét, adatát őrizné meg a kézirat, netán annak nyomdai megjelenítése. Enélkül azok elenyészése csaknem bizonyos.

4.

Emberek, életképek. Ki-ki kedvére gyűjthet belőlük. Mindenütt. S hasonlókat. Annnyira egysíkúodott társadalmunk, hogy a „szenzációs” riportok, a „nagy” leplezők, a „megdöbbentő” vallomások is futószalagos témák, csupán a helyet, időpontot és nevet kell helyettesíteni. Sztereotípiák. Íme:

Ötven körüli szikár férfi, alkalmazott:

— Itt, kérem, csak a pénz dominál. Ha pénz van, minden van. Gondolta volna maga, hogy így lesz ez? A pénz istenítését átokként a kapitalizmusra szórtuk, nemde? Aztán: jó dolgunk van s ez mindig elrontja az embert. Kivált a magyart. Isten őrizzen a háborútól, de miért van az, hogy csak végveszélyben tudjuk — ha nem is szeretni egymást — de legalább elviselni. Féllelmünkben bújunk csak össze, a kutyakölykök jódolgukban is. Emlékeztet rá, a háború alatt nem volt régi haragos, csak sorstárs.

Nem, kor körülbelül azonos, de köpcösebb kivitelben. Fizikai dolgozó, azaz munkás:

— ... No, hogy egymást nem sokba vesszük? Azért nem vagyunk „született” rosszak, csak elszoktunk egymástól. Elszoktunk, hiába élünk együtt. A fene tudja, hogy van ez. Inkább a világ változott meg és ezt nem tudjuk megszokni. Mindig szerettem az embereket, most is szeretném. Észre se vettük, amikor elszakadtunk egymástól. Akár hiszi, akár nem, a múltkoriban az egyik szomszédasszonyt eltemették és én a következő héten tudtam meg, — akkor is véletlenül.

Nyugdíj előtt álló, mezőgazdaságban dolgozó férfi:

— Az a baj, hogy már a velünk egyváruak sorsa sem érdek. A felesleges szemöldökrándítása, vagy mosolygása, az igen. Ez is csak azért, mert a magunk helyzetére, az illetőnél való „fekvésünkre” következtetünk belőle. De csak azért. Ha kirúgják, vagy nyugdíjba megy az illető feleslet, tán még jobban senkivé lesz, mint akik nála lejjebb állottak a ranglétrán. Ha megmaradt valakiben tüske a felettől hatalmi idejéből, a kárvallott úgy áll bosszút, hogy még a fejét is elfordítja, ha találkoznak az utcán. Látja, a kismemberrel ez nem fordulhat elő.

Hatvan körüli asszony, háztartásbeli:

— A gyomrom felszorul a torkomig, amikor ott állok a pult előtt a boltban. Senki se szól hozzám. Ha én szólok, nem hallják. Úgy csinálnak legalábbis. Még az önkiszolgáló bolt a legjobb.

Középkorú értelmiségi:

— Emberszabású életet akartunk csinálni, velejáró jólét és amikor ez félig sikerült, kiderült, csak szunynyadó önzésünket lakattuk jól. És vad társatlanságunkat lepleztük le. Addig van közünk egymáshoz, amíg a szükség kívánja. Az érdek. Aztán?... Két hét múlva meg se ismerjük egymást.

Egy aktív vasutas; tekintete csupa figyelem:

— Az ember azt hinné, ilyen forgalmas helyen, mint Abony, az embereket jobban érdeklik a világ dolgai, mint másutt. Szó sincs róla. A közöny az egész társadalmat átítatta. Tán ott kezdődött, amikor az emberek az újságokat az utolsó oldalán, a sport-rovatnál kezdtek olvasni, illetve: el csak ezt olvasták, a többi oldalt már beszélgetés közben legfeljebb átlapozták.

Huszonéves fiatalember, géplakatos:

— A munkát éppen ki lehet bírni. Itt a pénz is elég. Mire lehetne elkölteni egy ilyen faluban? A mutteréknál mindenem megvan. Maga városi, igaz? Nem tudna ott valami klassz helyet? Nem akarok itt bebűdösödni. Á, az asszony még messzibb van...

Andorka Rudolf írja A magyar községek társadalmának alakulása című tanulmányában (Magvető, 1979) „Különböző országok nagyon eltérő definíciókat alkalmaznak (a falu, község, város jellegmeghatározására), például Csehszlovákiában és Franciaországban a két-

ezernél nagyobb lakosú településeket már városnak nevezik. Nálunk sok tízezerrel nagyobb település is községnak számít."

Nos, Füzesabony épp e definícióban belül tisztán s reálisan látja helyzetét épp úgy, mint jövője körvonalait. Álljon itt ismét saját tükörképe, elemző jelentésrészlete:

"Füzesabony fejlődésének számottevő meghatározója a megyeszékhely, Eger viszonylagos közelsége. Következésképpen a város Füzesabony potenciálisan értékhozó rétegeire számot tart s az alig 20 kilométeres távolság az egyébként igen jó földrajzi fekvéssel rendelkező nagyközség fejlődését határozottan inkább fékezi. Ezzel együtt Füzesabony — ha belátható időn belül nem is lesz város, mégis a városiasodás irányába fejlődik". Hogyan s milyen eddigi eredményekkel, erre próbáltunk mi is feleletet adni.

A távlati fejlesztési terv a település tengelyének végérvényesen a mai fő, Rákóczi utcát tekintti. A terjesztés azonban — pillanatnyilag — inkább dél s kelet felé történik. Érthető, itt nem kell a szanalás költséges terheivel szembenézni. A tengely azonban már építési tilalom alatt áll, helyesebben feltételhez kötött. A vasútállomás s az Állami Biztosító székháza között már csak három, innen az artézi kútig csak kétszintes épület emelhető. Földszintes pedig csak ezt követően. Ezért kelt oly vegyes benyomást az emberben a jelenlegi iteni utcaép.

Minden településnek, Füzesabonnak is megvannak indokolt kérelmei. A falu és a telep között a gyalogos

forgalmat a felüljáró híd biztosítja, „de a lakosság általánosan vasúti aluljárót kér.” Az aluljárót a vasúti közlekedés biztonsága is kívánja, az évenként ismétlődő halálös pályaközi balesetek megszüntetése. Igaz, ehhez mérhetetlenül sok pénz kellene.

A nagyközségi tanácsnál rendelkezésre álló alapok felhasználásánál fontossági sorrendben — mint másutt is — első helyen a lakásigények kielégítése áll. Nemrég épült 80 szövetkezeti lakás, épülnek magánérőből, esetleg OTP-hitelből megtoldott családi házak, de föltétlenül szükség lenne 50—60 tanácsi értékesítésű lakásra. Ottlé-tünkör nyolcvanegynéhány volt a tanács előtt fekvő lakásigénylők száma. A környező községek iparban itt foglalkoztatottjai szeretnék helyben is lakni. Természetes igény.

Már az állomáson, a búcsú perceiben:

A füzesabonyi lakos a világ közepén érezheti magát. Az ősi ködből kikászálódva az állomáson valóságos „globtrotternek” csaphat föl. Látszólag az istenhátamögött él és mégse, Magyarország két legnépesebb városát összekötő vasútvonal nem egy gyorsvonatpárja Hatvanon kívül csak itt áll meg egyet szusszantani. S egy gyorsok a főbb nemzetközi összeköttetéshez csatlakozó vonatok. Különös: kevésbé szimbolika, de kézzelfogható valóság: Füzesabonyból a kerekvilágba közvetlenül nyílik az út...

Kiss Gyula

A szőlő nemesítése

A szőlőnemesítés kezdete

A szőlőt időszámításunk előtt kb. 300 évvel kezdték termesztani. Előtte erdei küszönővényt csak savanykás, apró fekete, alig élvezhető bogyókat termelt. A vad változatot, amely helyenként ma is fellelhető, Vitis silvestrisnek, erdei szőlőnek nevezték. Belőle alakult ki ötezer év alatt napjaink termesztett szőlője, a Vitis vinifera, ami borsosínál szőlőt jelent, de valójában nemcsak bor készítésére alkalmas, hanem ide tartoznak a szép nagybogyójú csemegeszőlők is.

Az új, azelőtt nem létező formákat az evolúció hozta létre, az a folyamat, melynek segítségével az egyesjtükből kialakultak napjaink világának bonyolult, magasabbrendű előlényei, s ezen belül a nagy értékű, gazdaságilag értékes növényfajták.

Szőlőnél és más termesztett növényeknél ez a folyamat a vad fajok természetbe vonásával kezdődött. Az evolúció által létrejövő változékonyságot az ember a maga számára kezdte felhasználni. A jobb, értékesebb egyedeket válogatta ki, és ezeket szaporította tovább.

Az irni, olvasni nem tudó ókori szőlőtermesztő igen értékes munkát végzett. Nemcsak a jobb tökékről való szaporítással hozott létre új fajtákat, hanem felfigyelt a természetes úton magról kelt egyedekre is, melyek gyakran különböző fajták természetes kereszteződéséből származtak. Az új fajták keletkezése lassú, hosszadalmas folyamat volt. Napjaink szőlőnemesítői lényegében ugyanezt végzik, de sokkal tudatosabban és jóval nagyobb felkészültséggel.

álló mikroklon parcellát létesítünk. Ennek termőre fordulása után további hároméves megfigyelés következik.

Bizonyos mértékű szelekciós munkára mindig szükség van. Ki kell selejtezniük ugyanis az állományban meglevő értéktelen egyedeket, különben a fajta leromlik. Ilyen célból végzett szelekciót fajtafenntartó nemesítésnek nevezzük.

A tömeg- és a klónszelekcióval 20—30%-os termésátlag-növekedést érhetünk el. A minőség növelésére a klónszelekció alkalmasabb. A tömegszelekciónál ugyanis csak a bőtermő tökéket jelöljük ki, ami a minőség csökkensére vezethet. A klónszelekciónál viszont arról a tökékről szaporítunk, amelyek sokat és jót is terem. Ilyen a megvizsgált 100 töke között csak egy-kettő akad.

Hogy a látszólag egyöntetűnek tűnő fajtákon belül mekkora eltérések rejlenek, arra a szelekciós munka gyakorlatában számos példát találunk. Különösen hálás feladat a régi, több évszázada termesztett fajták szelektálása. De az aránylag új fajták tökéi között is nagy változékonyságot találunk.

Az 1891-ben előállított, termesztett fajtaként még újnak számító Rizlingszilvából napjainkban több új változatot szelektálnak ki. A Szőlészeti és Borászati Kutató Intézet Egri Állomásának Gyöngyösi Telepén pl. ennek a fajtának 19/35. sz. klónja 1979-ben azonos minőség mellett 19%-kal adott több termést, mint az eredeti törzsalak.

A tömegszelekció nagy előnye, hogy a gyakorlat részére gyorsan ad eredményeket. Rövid időn belül nagy mennyiségű szaporítóanyagot szolgáltat, mivel nem egy tökéből indul ki a szaporítás.

Az elszaporított új változatról fekete-fehéren be kell bizonyítani, hogy jobb mint az eredeti alapanyaga. Ezért több helyen, többszörös ismétlésben telepítik el. A termőképességen kívül többek között meg kell vizsgálni növényegészségügyi, a környezeti viszonyokkal szembeni ellenállóság, valamint a borminőség szempontjából is. Az értékelésben részt vesz a nemesítő munkát ellenőrző intézmény az OMFI (Országos Mezőgazdasági Fajtakísérleti Intézet) és ő terjeszti fel az új változatot elismerésre egy bizottság elé, amelyik megadja az állami elismerést és engedélyezi az országos szaporítást. Ma már egyes szőlőfajtákból mint pl. a Furmint, Hárslevelű csak a klónokat szabad szaporítani.

A szelekció az első pillanatban egyszerűnek tűnik, de valójában távolról sem az. A fajta, termesztési követelmények, a kísérletezés technikájának ismeretén kívül nagyfokú kitartásra van szükség, hiszen a munka elkezdésétől a fajta elismeréséig legalább 15 év telik el.

A keresztezéses nemesítés

A szelekció által biztosított lehetőségeknek korlátai vannak. A fajta tulajdonságai — pl. fagy- és rothadás iránti érzékenység — alapjaiban nem változnak meg. Az előnyök mennyiségi és minőségi téren mutatkoznak meg. Nagyobb lehetőséget a szerencsés rügmutatációkból (rügymutációk) keletkező töké megalkalás jelenthetne, mert csak ezek adhatnának gyökeresen újat. Fellépésük gyakorisága a természetesben általában mindössze 10⁻⁴—10⁻⁶.

Az előbb említett kivételtől eltekintve nem nyílik pl. lehetőség arra, hogy egy kései fajtának korai változatát szelektáljuk ki. Hasonlóképpen a rezisztencia növelésére is korlátozottak az esélyek. A nagyobb nemesítési célkitűzések elérése céljából a generatív keresztezéshez folyamodunk, ahol már nem az egy fajtán belüli változékonyságot hasznosítjuk, hanem két fajta előnyös tulaj-

donságait kívánjuk egyesíteni. A keresztezéskor a szókástól eltérően a szőlőt nem növényi részekről, hanem magról fogjuk szaporítani, akárcsak az egyházi növényeket.

A keresztezés során kiválasztjuk a szülőpárokat, elvégezzük a keresztezést, elvetjük a kapott hibridmagvakat. A belőlük kapott magoncokat felneveljük és a magoncpopulációt szelektálva kiválasztjuk a céljainknak megfelelő egyedeket.

A szülőpárok kiválasztásának helyessége döntően befolyásolja a nemesítési munka eredményességét. Ehhez alaposan ismernünk kell az összereszeszendő fajták tulajdonságait. A nemesítéssel foglalkozó kísérleti telepek fajtajárművel kell rendelkeznie. Egyedül a fajták évről évre történő részletes elemzése ad lehetőséget a megfelelő szülőpárok kiválasztására. Ha két fajta egyaránt érzékeny pl. a fagy iránt, minden valószínűség szerint az utódok majdnem teljes egészében e hasonló rossz tulajdonsággal fognak rendelkezni.

Keresztezőskor az egyik fajta anyanővényt (anyatökét) beporozzuk az apánővényként felhasznált fajta virágorával. A kapott magvakat egy évig növényházban neveljük, majd szabadba ültetjük.

Az ivartalan úton (növényi részekről) szaporított tökével ellentétben a magról keltek csak később, körülbelül 4—6 éves korban kezdenek teremni. Az új fajta előállításában tehát az első termések nyérésekor a keresztezéstől számítva már 6—8 éves munka fekszik.

A magonokok termőre fordulása a kutató számára a nemesítési munka talán legszebb, legizgalmasabb szakasza. Közel olyan türelmetlenül várja az eredmény megszületését, mint a saját gyermekét. Itt a terheség azonban nem kilenc hónapig, hanem évekig tart.

Mivel a szülőpároknak használt fajták a termesztett szőlő esetében már mind természetes vagy mesterséges keresztezésből jöttek létre (heterozigóták), mindegyik magonc más-más tulajdonsággal rendelkezik. Akadnak közöttük olyanok, amelyek sokat és jót teremnek, de gyakori ennek az ellentéte is.

Mivel a nemesítők több ezer magonccal dolgoznak, a jók kiválasztása sok fáradságot, nagy gondot és körültekintést igényel. Ehhez igen nagyszámú helyszíni szemle és feljegyzés szükséges, hiszen nemcsak a mennyiséget és minőséget, hanem az ellenállóságot és egyéb tulajdonságokat is figyelniük kell.

Egyes témákban kevés esély van a sikerre. Ilyen az új mag nélküli fajták előállítása. Mag nélküli szőlőfajták már kb. 2000 éve léteznek. Belőlük állítják elő a mazsolát. Bogyóik a magvas fajtáknál kisebb. Mivel hosszú tenyészidejük, hazai körülmények között nem termesztethők. A nemesítők tapasztalata szerint a keresztezésből származó magonokok között csak igen kevés mag nélküli található, az eredetnél nagyobb bogyójú meg végképp kivétel.

Nagyon értékes tehát a gyöngyösi Kísérleti Telepen levő, saját nemesítésű mag nélküli fajta, amelyik hazai körülmények között is rendszeresen terem, a bogyója pedig még a magvas fajták között is nagyon számít. Méretei a közismert Afuz Ali fajtával vetekszik. A keresztezésből származó új fajtákat, a kiemelésre érdemes magoncot a továbbiakban ivartalanul szaporítjuk és a klónokhoz hasonló módon értékesítjük.

A nemesítői munka buktatói

Új fajták természetbe történő bevezetésénél nagy körültekintésre van szükség. Igen gyakran az eleinte legszebb reményekkel kecsegtető fajta később csalódást